

Basunist eller muskelryckare?

Under den nyss avslutade fruntimmersveckan firade vi bland annat Hannas namnsdag. Dagen till ära fann jag mig själv framför mitt lilla men inte alldeles oävna sommarbibliotek helt spontant bläddrande i nationalskalden Runebergs diktverk *Hanna*. Finnsmakare har betecknat denna dikt i tre sånger, utgiven i otaliga upplagor och översättningar sedan julen 1836, som en av de bästa texter som har skrivits på hexameter i svensk litteratur. Enligt ordboken betyder hexameter 6-fotad fallande vers, t.ex. ”Détta är få’dernas tró, den tró, som apóstlarna lä’rde”.

I ärlighetens namn bör medges att konkurrensen i denna poetiska idrottsgren nuförtiden inte är precis knivskarp. Sanna Tahvanainen och Peter Mickwitz har i alla fall ännu inte gjort allvarliga framstötter på denna front. Den som däremot har gjort det nyligen på finska är docent Teivas Oksala, vars fräscha men ändå försynta översättning av *Hanna* från 1993 påminner oss om att hexameterdikter helst skall åhöras, inte läsas solo.

Runeberg skrev diktverket som drygt trettioåring, då han ännu verkade i Helsingfors som lyceilektor, journalist och docent vid universitetet. Han publicerade den första sången sommaren 1835 i det av honom själv redigerade *Helsingfors Morgonblad*, tidens enda intellektuellt vakna journal i Finland. Intrigen för det idylliska prästgårdseposet var okomplicerad men oemotståndlig. Den sjuttonåriga Hanna, frisk och röd som ”ett smultron vuxet i skuggan”, och broderns studentkamrat förälskar sig i varandra på midsommarafton. Det blev happy end och en stor publikframgång.

Den som av någon anledning inte vill underhålla sin omgivning med högläsning ur *Hanna* kan i stället dra sig tillbaka och läsa valda delar ur den senast utkomna delen av Runebergs samlade skrifter (SLS 433:2), i vilken ingår ett urval av hans journalistiska spånor från 1830- och 1840-talen. Här möter vi i en helt annan Runeberg – den vakne samhällskommentatorn, den djuplodande ideologen, ja även den snärtige satirikern. Texterna kan med fördel läsas som introduktion till nästa års stora och talrika begivenheter, som föranleds av att 200 år förflutit sedan den store Johan Ludvigs födelse.

Kändast av dessa artiklar i olika format är säkert ”Några ord om nejderna, folklynnet och lefnadssättet i Saarijärvi socken”, som publicerades som följetong i *Helsingfors Morgonblad* i juli 1832. Runeberg tolkar insjölandskapets ”omätliga stillhet” på tidstypiskt, hegelianskt sätt och kommer fram till att det mer än havet öppnar sinnet för det Gudomliga. Samma tanke går igen i all hans senare naturpoesi – och i finsk naturromantik överhuvudtaget.

Till pärlorna hör också Runebergs kommentar till Svenska Akademiens allt annat än anspråkslösa valspråk ”Snille och Smak”. Runeberg påpekar att ett fullödigt konstverk förutsätter en syntes av dessa två komponenter som han jämför med en religiös känsla. Utan den rätta känslan och inspirationen blir kompositionerna lätt ”matta, excentriska och smaklösa”.

Ännu fränare är Runeberg i en parodisk dialog om konst- och litteraturkritiker, som utmynnar i att det finns två slag av recensenter, nämligen basunisten och muskelryckaren. Basunisten förstår att ”utan att hemta andan” prisa kända namn. Om författaren är anonym gäller det att tuta med två munnar för att gardera sig mot eventuella invändningar. Muskelryckarens uppgift är att så viljelöst som möjligt reflektera allmänna åskådningar om konsten och livet i allmänhet.

Karakteriseringarna är värda att hålla i minnet. Inte minst med tanke på jubileumsåret 2004.

Henrik Meinander Hufvudstadsbladet (HBL) 29.7.2003